

Research Paper

An Intellectual Property Policy for Macro Research Projects in Iran: A Case Study of the National Macro Research Projects of the Supreme Council for Science, Research and Technology

*Samira Nadirkhanlou¹ , Mehdi Goudarzi², Arash Mousavi³, Mohammad Abooyee Ardakan⁴, Seyed Sepehr Ghazinoory⁵

1. Ph.D, National Research Institute for Science Policy, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Technology and Entrepreneurship Department, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Science and Research Policy Department, National Research Institute for Science Policy, Tehran, Iran.
4. Associate Professor, Public Administration Department, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran.
5. Professor, IT Management Department, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Citation Nadirkhanlou S, Goudarzi M, Mousavi A, Abooyee Ardakan M, Ghazinoory SS. (2023). [An Intellectual Property Policy for Macro Research Projects in Iran: A Case Study of the National Macro Research Projects of the Supreme Council for Science, Research and Technology (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 12(46), 38-65. <https://doi.org/10.22034/sspp.2022.550988.3169>

 <https://doi.org/10.22034/sspp.2022.550988.3169>

ABSTRACT

The prevalence of participation in large-scale research projects among different actors from industrial, governmental, and academic sectors increases the possibility of challenges in the field of intellectual property (IP), due to diversity among different participants, each with different interests and incentives. Therefore, it is important to draft an IP policy in such projects. In Iran, the macro research projects of the Supreme Council of Science, Research and Technology are an example of such partnerships. In this paper, we aim to propose a special policy for them. In this regard, the opinions of three groups of IP experts and collaborators in macro research projects were surveyed about the different main IP issues in three stages of before the start of participation, during participation, and after the end of participation. The statistical index of cluster mode was first calculated. Then, by obtaining the acceptable agreement coefficient, the appropriate content for the IP policy in each of three stages was proposed. Among the proposed recommendations was the necessity of determining issues such as previous intellectual assets, intellectual assets expected from the project, ownership and payment of related expenses, and ensuring their confidentiality during the submission of proposals by the parties in the projects.

Received: 21 Feb 2023
Accepted: 15 Mar 2023
Available Online: 01 May 2023

Key words:

Cooperative Research and Development, Intellectual Property, Policy Content, National Macro Research Projects, Supreme Council of Science

* Corresponding Author:

Samira Nadirkhanlou

Address: Ph.D, National Research Institute for Science Policy, Tehran, Iran.

E-mail: nadirkhanlou@ut.ac.ir

مقاله پژوهشی

خط‌مشی مالکیت فکری در پژوهش‌های مشارکتی کلان: مطالعه موردی طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف

* سمیرا ندیرخانلو^۱، مهدی گودرزی^۲، آرش موسوی^۳، محمد ابوئی اردکان^۴، سید سپهر قاضی نوری^۵

۱. دکتر، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه مدیریت فناوری و کارآفرینی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه سیاست علوم و تحقیقات، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

۴. دانشیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۵. استاد، گروه مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

چکیده

گسترش مشارکت در پروژه‌های پژوهشی کلان بین بازیگران مختلف در صنعت، دولت و دانشگاه، به سبب وجود تنوع بین مشارکت‌کنندگان مختلف که با منافع و انگیزه‌های مختلف در این گونه پروژه‌ها شرکت می‌کنند، امکان بروز چالش در حوزه مالکیت فکری را تشدید می‌کند. از این رو، تدوین خط‌مشی مالکیت فکری در این گونه پروژه‌ها از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌شود. در ایران، طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف، نمونه‌ای از این گونه مشارکت‌ها هستند که در این پژوهش تلاش شده، خط‌مشی ویژه‌ای برای آن ارائه شود. در این راستا، نظرات ۳ خوزه از خبرگان مالکیت فکری و طرح‌های کلان ملی، در رابطه با حالت‌های مختلف موضوعات اصلی مالکیت فکری در ۳ مرحله «پیش از آغاز مشارکت»، «حین انجام مشارکت» و «پس از پایان مشارکت»، اخذ شد. داده‌های از طریق محاسبه شاخص آماری مد خوشه‌ای سؤالات، مورد بررسی قرار گرفته و با به دست آمدن ضریب توافق مورد قبول، محتوای مناسب خط‌مشی مالکیت فکری در هر یک از این ۳ مرحله، برای طرح‌های کلان ملی پیشنهاد شدند. از جمله این پیشنهادها، ضرورت تعیین تکلیف مواردی چون دارایی‌های فکری پیشین، دارایی‌های فکری موردانتظار از پروژه، مالکیت و نحوه بهره‌برداری و پرداخت هزینه‌های مرتبط و ملاحظات محرمانگی آن‌ها در زمان ارائه طرح‌های پیشنهادی از سوی طرفین مشارکت‌کننده در طرح‌های کلان ملی بود.

تاریخ دریافت: ۰۲ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۴ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ انتشار: ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

تحقیق و توسعه
مشارکتی، مالکیت
فکری، محتوای
خط‌مشی، طرح‌های
کلان ملی، شورای
عالی عتف

* نویسنده مسئول:

سمیرا ندیرخانلو

نشانی: تهران، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.

پست الکترونیکی: nadirkhanlou@ut.ac.ir

مقدمه

خطمشی ویژه‌ای است تا هم منافع کلیه طرف‌ها تأمین و هم بیشترین بازده حاصل شود. تصمیمات و خطمشی‌های مرتبط با مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی می‌تواند بر شکل‌گیری، استمرار و ثمربخشی مشارکت، مؤثر باشد.

به‌عنوان نمونه‌های شناخته‌شده و بارز این‌گونه پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی می‌توان در اروپا به برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا^۱، در آمریکا به مخاطرات مشترک پژوهشی^۲، که تحت قانون پژوهش مشارکتی ملی^۳ سال ۱۹۸۴ و اصلاحیه آن، قانون پژوهش و تولید مشارکتی ملی^۴ سال ۱۹۹۳ شکل گرفت و در استرالیا به برنامه مراکز پژوهش مشارکتی^۵ اشاره کرد. در ایران نیز طرح‌های کلان ملی شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف)، از جمله پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی محسوب می‌شوند که حداقل بخشی از بودجه آن از منابع عمومی تأمین می‌شود.

بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، ۴۷ طرح کلان ملی در شورای عالی عتف به تصویب رسیده است که تاکنون اجرای آن‌ها با مشکلات و موانعی مواجه شده است. براساس اعلام دبیرخانه شورای عالی عتف، از ۴۷ طرح کلان ملی، ۳۱ طرح کلان قرار بود اجرا شود که پس از بررسی‌های مختلف در نهایت ۲۰ طرح کلان ملی باقی مانده است و اجرای این طرح‌ها در حال پیگیری است. در خصوص این طرح‌ها به‌جز ماده ۲۰ دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی مصوب که اشاره‌ای بسیار

امروزه پیشرفت‌های پژوهشی نیز نظیر آنچه در دنیای کسب‌وکار در حال اتفاق است، آن‌چنان به فرایندهای شبکه‌ای و مشارکتی وابسته شده‌اند که می‌توانند به اشکال مختلف و با ویژگی‌های گوناگون با درگیر شدن مشارکت‌کنندگان گوناگون از بخش صنعت، دولت و دانشگاه، انجام شوند (کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱) تاریخ طولانی و مستندی از مشارکت‌های پژوهشی وجود دارد که در اروپا حداقل تا نیمه یا اواخر قرن نوزدهم و در آمریکا حداقل تا انقلاب صنعتی قابل‌صداست (هال و همکاران، ۲۰۰۱). به دلایل مختلفی از جمله عدم توان یا تمایل بخش خصوصی و مؤسسات پژوهشی برای سرمایه‌گذاری در برخی حوزه‌های پژوهش و فناوری، یا سیاست‌های توسعه در حوزه‌های خاصی از فناوری، بودجه‌های عمومی و دولتی نیز به این امر اختصاص می‌یابد. خروجی و نتیجه نهایی و اصلی چنین مشارکت‌هایی، عمدتاً از جنس دارایی‌های فکری هستند. از این‌رو موفقیت این‌گونه پژوهش‌ها، منوط به اتخاذ خطمشی مناسب در این زمینه است. حقوق مالکیت فکری به‌طور کلی نقش مهمی در حوزه پژوهش و نوآوری بازی می‌کند. براساس پژوهش‌ها، مشکلات موجود در این حوزه، از کژکارکردهای پژوهش در ایران محسوب شده (کیانی طالقانی و همکاران، ۱۳۹۹) و اصلاح و تقویت قوانین مرتبط با حقوق مالکیت فکری، ضروری دانسته شده است (قربانی و فقیهی، ۱۴۰۰؛ سلطانی و همکاران، ۱۳۹۶). در مورد پژوهش‌ها و طرح‌هایی که با مشارکت مؤسسات پژوهشی، دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف انجام می‌گیرند، مسئله مالکیت فکری از اهمیت مضاعفی برخوردار بوده و تعیین مالکیت فکری نتایج و نوآوری‌های ایجادشده، نیازمند

1. H2020
2. Research Joint Ventures (RJVs)
3. National Cooperative Research Act (NCRA)
4. National Cooperative Research and Production Act (NCRPA)
5. Cooperative Research Centres (CRCs) Program

کلی دارد، هیچ‌گونه راهبرد و خط‌مشی مشخصی در مورد مالکیت فکری وجود ندارد. در تفاهم‌نامه‌های منعقدشده میان ذی‌نفعان این طرح‌ها نیز اشاره‌ای به نحوه مدیریت مالکیت فکری در طرح‌ها نشده است. به‌گونه‌ای که این مسئله به‌عنوان یکی از چالش‌ها و مشکلات اصلی توسط دبیرخانه شورای عالی عتف عنوان شده است. از طرف دیگر براساس تصمیمات شورای عالی عتف، طرح‌های کلان ملی برای قرار گرفتن در اولویت اجرا، می‌بایست دارای دستگاه متقاضی باشند تا بخشی از هزینه‌های طرح را تأمین کنند. مشخص نبودن خط‌مشی مالکیت فکری در کنار هزینه بالای این طرح‌ها، عاملی برای عدم رغبت و یا سردرگمی آن‌ها برای تصمیم‌گیری در این زمینه خواهد بود. با توجه به اینکه ارکان مدیریتی و اجرایی گوناگونی در هریک از این طرح‌ها درگیر بوده، و به‌طور کلی سرمایه‌گذاری زیادی را به‌ویژه از منابع و بودجه عمومی می‌طلبند، تدوین خط‌مشی مطلوب مالکیت فکری، می‌تواند ضمن کمک به تعریف روابط بین این ارکان، نقش و جایگاه هریک از مشارکت‌کنندگان را در ارتباط با نهاده‌ها و نتایج حاصل از طرح‌ها مشخص کند و انگیزه‌های هریک از طرف‌ها را هدایت کند.

در این مقاله مراحل، گام‌ها و مسائل اصلی مرتبط با مالکیت فکری در این‌گونه مشارکت‌ها با مطالعه نمونه‌های شناخته‌شده بین‌المللی، شناسایی شده و حالت‌های مطلوب و مناسب در خصوص هریک از این مسائل برای خط‌مشی مالکیت فکری طرح‌های کلان ملی ارائه می‌شود.

۱. پیشینه پژوهش

صرف‌نظر از اهمیت روزافزون مدیریت مالکیت

فکری به‌طور کلی، تمرکز فزاینده بر روی رویکردهای باز و مشارکتی در انجام پژوهش و خلق نوآوری‌ها، منجر شده تا نیاز به مهارت‌های جدید و سازگار در مدیریت مالکیت فکری ایجاد شود (هولگرسون، ۲۰۱۴؛ گاربد، ۲۰۱۲). شناسایی دارایی‌های فکری حاصل از پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی و تعیین سطوح صحیح مالکیت باتوجه‌به نقش هریک از طرف‌ها، یکی از الزامات مهم اطمینان از همکاری درست و بدون مشکل است (کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱). با وجود اهمیت این موضوع، در مجامع علمی و مقالات پژوهشی بحث‌های چندانی در مورد مسائل مربوط به مالکیت فکری در همکاری‌های پژوهشی انجام نشده است (امیدوار، ۲۰۱۳) و پژوهشگران فاقد درکی نظام‌مند از بدنه دانش موجود هستند (وانگ و همکاران، ۲۰۱۵). در مورد پژوهش‌های تجربی در این حوزه نیز تنها تعداد محدودی کار پژوهشی با پرداختن به نمونه‌های خاص و موردی در این زمینه انجام شده است (کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱؛ آرتور و هونگ، ۲۰۱۳؛ مولینکس و ایسرمن، ۲۰۰۴؛ لیو و یو، ۲۰۱۴). در یکی از پژوهش‌های انجام‌شده (ندیرخانلو و همکاران، ۱۴۰۰ الف) عناوین و موضوعات اصلی مرتبط با محتوای خط‌مشی مالکیت فکری پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی، براساس تحقیقات و منابع موجود استخراج شده‌اند که خلاصه‌ای از آن در جدول شماره ۱ دسته‌بندی شده است.

دارایی‌های فکری پیشین: برای اجرای هر پروژه تحقیقاتی مشارکتی، نیاز به آورده‌هایی از جنس دانش، فناوری، دانش فنی و به‌طور کلی دارایی‌های فکری است که توسط طرف‌های مختلف درگیر یا طرف‌های ثالث تأمین می‌شوند. این‌گونه دارایی‌های

6. <http://tarhekalan.atf.gov.ir>

منافع همه طرف‌ها را تأمین می‌کند و موجب ایجاد اعتماد و انگیزه بین آن‌ها شود (مولینکس و ایسرمن، ۲۰۰۴؛ یونگ و همکاران، ۲۰۰۸). حفاظت و ثبت رسمی از دارایی‌های فکری هم باتوجه به ماهیت آن می‌تواند به شکل حق اختراع^۸، حق چاپ^۹، اسرار تجاری، علائم تجاری و سایر اشکال رسمی باشد. روش‌های غیررسمی حفاظت هم از طرق مختلفی از جمله توافق‌نامه‌های محرمانگی و عدم افشا قابل‌اعمال است هر ترفیلد و همکاران، ۲۰۰۶). الزام به حفاظت و ثبت نتایج پژوهش‌های مشارکتی، می‌تواند باتوجه به شرایط، اهداف و پتانسیل کاربرد صنعتی و تجاری نتایج متفاوت باشد کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱).

فارغ از اینکه مالکیت نتایج حاصل از پژوهش‌های مشارکتی چگونه و به کدام‌یک از طرف‌های مشارکت تخصیص داده می‌شود، تصمیم‌گیری در زمینه شرایط دسترسی طرف‌های دیگر مشارکت، تأمین‌کنندگان بودجه (به‌ویژه بودجه‌های عمومی)، طرف‌های ثالث (از جمله پیمانکاران فرعی مرتبط با پروژه) و حتی دسترسی عمومی به آن‌ها، یکی از موضوعات قابل توجه است لی و نیستن - هارالا، ۲۰۱۰).

بهره‌برداری از نتایج پژوهش‌های مشارکتی باتوجه به ماهیت و ویژگی‌ها، قابلیت‌ها و ظرفیت‌های آن می‌تواند به اشکال مختلف انجام شود. بهره‌برداری ممکن است غیرتجاری باشد؛ مثل استفاده از نتایج تحقیق در فعالیت‌های تحقیقاتی بعدی و یا به‌عنوان دارایی فکری پیشین که به یک پروژه تحقیقاتی مشارکتی جدید آورده می‌شود، مشارکت در فعالیت‌های استانداردسازی در حال اجرا یا ایجاد استاندارد جدید و یا تجاری باشند؛ مثل توسعه و

فکری در منابع علمی، به‌عنوان دارایی‌های فکری پیشین^۷ شناخته می‌شوند که برای اجرای پروژه و گاهی برای بهره‌برداری از نتایج آن، ضروری هستند (گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶). در تدوین خط‌مشی مالکیت فکری باید به موضوعاتی از قبیل پیش‌بینی، شناسایی و ارزش‌گذاری این دارایی‌ها پیش از آغاز مشارکت، ضوابط و قواعد مربوط به دسترسی طرف‌های مختلف و همچنین حقوق مربوط به استفاده و بهره‌برداری از این‌گونه دارایی‌های فکری پرداخته شود (اتحادیه اروپا، ۲۰۱۵؛ لی و نیستن - هارالا، ۲۰۱۰؛ مؤسسه مالکیت صنعتی فرانسه، ۲۰۱۳؛ لیو و یو، ۲۰۱۴؛ کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱) تا منجر به تحقق نتایج و اهداف موردانتظار شوند.

نتایج پژوهش مشارکتی: مالکیت نتایج حاصل از پژوهش‌های مشارکتی، باید به‌درستی تخصیص داده شده و مدیریت شوند (اتحادیه اروپا، ۲۰۱۵؛ کامارینها - ماتوس و افسرمنش، ۲۰۰۱؛ اگلی و همکاران، ۲۰۱۸). این امر می‌تواند اشکال مختلفی داشته باشد و با چالش‌هایی نیز همراه باشد (استیونز و همکاران، ۲۰۱۶؛ هنبوت و کلاسک، ۲۰۱۶؛ گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶). نوآوری باز بدون محافظت از دارایی‌های فکری به معنای واقعی کلمه غیرممکن است. در واقع نوآوری باز و پژوهش‌های مشارکتی نیاز به حفاظت قوی از دارایی فکری را افزایش می‌دهد (چسبرو و همکاران، ۲۰۱۱؛ اتحادیه اروپا، ۲۰۱۵؛ هر ترفیلد و همکاران، ۲۰۰۶). از این‌رو بین مشارکت‌کنندگان باید نحوه حفاظت و مدیریت دارایی فکری مشخص شود (لیانگ و میشل، ۱۹۹۵؛ گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶). که در ۲ دسته رسمی و غیررسمی قابل‌تقسیم‌بندی هستند. ثبت دارایی فکری، حفاظت رسمی از آن را تسهیل کرده،

8. Patent
9. Copy right

7. Background

مربوط به این ثبت‌ها و مستندات چگونه، طبق چه برنامه زمانی، توسط چه کسانی و به کجا باید ارائه شوند (مولینکس و ایسرمن، ۲۰۰۴؛ هنبوت و کلاسک، ۲۰۱۱؛ لیانگ و میشل، ۱۹۹۵).

به‌علاوه، لازم است شاخص‌ها و ملاک‌هایی برای ارزیابی گزارشات مربوطه تعریف شوند تا براساس آن، کیفیت و میزان پیشرفت کار سنجیده شده و مبنای ادامه فعالیت‌ها قرار گیرد (گلیسر و رایبستین، ۱۹۸۹).

طرفین باید موضوعات مربوط به محرمانگی را با شفافیت، دقت و جزئیات کامل مورد توجه قرار دهند (گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶). جریان اطلاعات و نشست اطلاعات باید قبل، حین و بعد از انعقاد قرارداد کنترل شوند (لی و نیستن-هارالا، ۲۰۱۰). برای جلوگیری از سوءاستفاده احتمالی از اطلاعات محرمانه، یکی از روش‌ها، انعقاد قرارداد عدم افشای اطلاعات^{۱۲} است که با عنوان توافق‌نامه محرمانگی هم شناخته می‌شود.

نقض تعهدات و حل اختلاف: حضور مشارکت‌کنندگان متعدد و متنوع، با انگیزه‌ها، اهداف، انتظارات و ویژگی‌های متفاوت در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی، پتانسیل بروز اختلافات و تعارضات را فراهم می‌کند، به‌ویژه در حوزه مالکیت فکری که دارای پیچیدگی مضاعفی است. در خط‌مشی مالکیت فکری باید تمهیدات لازم برای حل این‌گونه تعارضات و استراتژی حل اختلاف حقوق مالکیت فکری (لی و نیستن-هارالا، ۲۰۱۰). در نظر گرفته شود. موقعیت و جایگاه هریک از مشارکت‌کنندگان می‌تواند در این زمینه تأثیرگذار باشد، به‌طور مثال گاهی نهادها و آژانس‌های تأمین

ایجاد خدمات و یا محصولات جدید، واگذاری امتیاز^{۱۰}، انتقال (فروش) فناوری، سرمایه‌گذاری مشترک، ایجاد شرکت‌های زایشی^{۱۱} و فرانسیز (لیو و یو، ۲۰۱۴).

یکی از اهداف اصلی پژوهشگران، دانشگاه‌ها یا سایر مشارکت‌کنندگان در فعالیت‌های پژوهشی، افشا و انتشار دانش توسعه‌یافته از طریق انتشارات و یا سخنرانی‌های عمومی است (لیو و یو، ۲۰۱۴؛ یانگ و همکاران، ۲۰۰۸) که می‌تواند برای اهداف اشتراک دانش، کسب وجهه و اعتبار علمی، کسب امتیازات و غیره باشد. برعکس، شرکت‌ها عموماً مایل‌اند از عدم افشای اسرار تجاری یا عدم افشای اطلاعات تا زمانی که درخواست‌های ثبت اختراع ثبت نشده باشند، اطمینان حاصل کنند. سازش و توازن میان این منافع ممکن است دشوار باشد و منجر به چالش‌هایی در مذاکره درمورد توافق و عملکرد توافق شود. در چنین مواردی، تعیین قوانین خاصی درمورد انتشار از نظر الزامات اطلاع‌رسانی و زمان انتشار ضروری است (گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶).

مدیریت داده‌ها و گزارش‌دهی: در طول انجام هر پروژه تحقیقاتی، داده‌ها، اطلاعات و خروجی‌هایی تولید می‌شود که ثبت و ضبط و مستندسازی آن‌ها برای ادامه فعالیت، دست‌یابی به نتایج ارزشمند و استفاده‌های آتی از آن‌ها و پایش دارایی‌های فکری پروژه (اتحادیه اروپا، ۲۰۱۵) ضروری است. بنابر این قبل از آغاز مشارکت، باید مشخص شود که کدام‌یک از مشارکت‌کنندگان مسئول ثبت و مستندسازی داده هستند. مستندات و داده‌ها چگونه باید ثبت و چگونه و در کجا باید نگهداری شوند. گزارشات

10. Licence
11. Spin-off

12. Non-Disclosure Agreement (NDA)

بررسی اسناد و مدارک برنامه‌های موردنظر و نتایج حاصل‌شده، مسائل مربوط به مالکیت فکری در پروژه‌های پژوهشی مشارکتی در ۳ مرحله پیش از آغاز مشارکت، اجرای مشارکت و پایان مشارکت شناسایی و تقسیم‌بندی شده‌اند.

مرحله پیش از آغاز مشارکت: در واقع در این مرحله است که کلیه موضوعات مربوط به پروژه و به‌ویژه مسائل مربوط به مالکیت فکری باید بررسی و پیش‌بینی شده و توافقات لازم به وجود آید. طبق نتایج حاصل‌شده، این مرحله را می‌توان به ۵ گام (اعلام فراخوان، تدوین طرح‌های پیشنهادی، ارزیابی طرح‌های پیشنهادی، انعقاد توافق‌نامه مشارکت‌کنندگان و انعقاد توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان) تفکیک کرد که در هر گام موضوعاتی مرتبط با مالکیت فکری مطرح هستند.

مرحله اجرای مشارکت: این مرحله در واقع مرحله عملیاتی کردن پروژه است که پس از توافق بر سر مفاد توافق‌نامه تأمین مالی و امضای آن، در زمان مقرر پروژه آغاز می‌شود. مسلماً آنچه در زمان اجرای پروژه و انجام مشارکت از دیدگاه دارایی‌های فکری باید مورد نظر قرار گیرد، در راستای تحقق تعهدات و حقوق تعریف‌شده و توافق‌شده در توافق‌نامه گرت خواهد بود. طبق نتایج حاصل‌شده، این مرحله را می‌توان در ۳ گام اصلی ثبت و نگهداری سوابق، گزارش‌دهی و ارزیابی و مالکیت نتایج مورد بررسی قرار داد.

مرحله پایان مشارکت: پس از پایان پروژه، زمان آن است که از مزایای آن استفاده شود. علاوه‌براین، برخی از تعهدات مربوط به مدیریت نتایج ایجادشده در پروژه‌های مشارکتی، به‌ویژه در مورد مقررات حقوق مالکیت فکری، فراتر از طول عمر رسمی پروژه بوده و پس از اتمام پروژه همچنان پابرجا

مالی دولتی، از نوعی مصونیت قانونی در مقابل روندهای قضائی معمول برخوردار هستند (مولینکس و ایسرمن، ۲۰۰۴). شفافیت و دقت در موضوع نقض تعهدات و نحوه جبران خسارت توسط طرف‌های نقض‌کننده حقوق، می‌تواند به ایجاد مشارکت‌های پایدار و ایجاد اعتماد بین مشارکت‌کنندگان کمک کند (یانگ و همکاران، ۲۰۱۸).

گاهی اوقات علی‌رغم تعیین مصادیق و عواقب نقض تعهدات در ابتدای پروژه، مسائل، تعارضات و تضادهایی بین مشارکت‌کنندگان و یا بین طرف‌های ثالث و مشارکت‌کنندگان به وجود می‌آید که با تمهیدات قبلی قابل‌رسیدگی و رفع نیستند. برای این‌گونه اختلافات و تضاد منافع نیز باید تمهیدات لازم اندیشه شود. از جمله تعیین مرجع قضائی و حقوقی حل اختلاف، تعیین نهادهای داوری و میانجی، قانون حاکم، حوزه قضایی یا نظام‌های جایگزین حل اختلاف^{۱۳} (به‌ویژه در مشارکت‌های بین‌المللی) (اتحادیه اروپا، ۲۰۱۵؛ گورباتیوک و همکاران، ۲۰۱۶).

هریک از موضوعات و مسائل مرتبط با محتوای خط‌مشی مالکیت فکری، که پیش‌تر به آن اشاره شد، ممکن است در مرحله‌ای از مشارکت بروز یافته و یا اهمیت بیشتری پیدا کنند. بنابراین شناسایی مراحل مختلف و مسائل و موضوعات مهم مطرح در هر مرحله از مشارکت می‌تواند برای خط‌مشی‌گذاران بسیار راهگشا باشد. در همین راستا در پژوهش دیگری (ندیرخانلو و همکاران ۱۴۰۰ ب)، محققین به مطالعه تطبیقی ۲ برنامه شناخته‌شده در سطح جهان، برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا و برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا^{۱۴}، پرداخته‌اند. براساس

13. ADR (Alternative Dispute Resolution) systems

14. Cooperative Research Centres

را انتخاب کنند. البته این امکان نیز برای ایشان فراهم بود تا اگر گزینه‌هایی خارج از گزینه‌های ارائه شده در نظر دارند، ذکر کنند.

براساس ماده ۳ دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی، هریک از طرح‌های کلان براساس ماهیت پژوهش، نوع خروجی و بازار نهایی‌شان در یکی از دسته‌های سه‌گانه زیر قرار می‌گیرند: طرح‌های کلان دسته اول طرح‌هایی هستند که هدف آن‌ها گسترش مرزهای دانش و یا تولید علم بومی است. خروجی این دسته از طرح‌ها به‌صورت مستندات علمی بوده و معمولاً بهره‌بردار نهایی آن‌ها دستگاه‌های فرابخشی کشور هستند.

طرح‌های کلان دسته دوم طرح‌هایی هستند که با هدف تولید اسناد مدیریتی حوزه‌های مختلف یا طراحی سیستم‌های پیچیده جهت حل مسائل مهم کشور و یا ایجاد یک زیرساخت ملی تعریف شده‌اند. بهره‌بردار نهایی این دسته از طرح‌ها عمدتاً دستگاه‌های دولتی هستند.

طرح‌های کلان دسته سوم نیز طرح‌هایی هستند که با هدف تولید یک محصول ملی و یا توسعه یک فناوری با قابلیت تجاری‌سازی در سطح ملی / بین‌المللی تعریف شده‌اند. در این پژوهش تمرکز اصلی بر طرح‌های کلان دسته سوم است که نتایج و خروجی آن‌ها به‌صورت محصول با قابلیت تجاری‌سازی است.

جامعه آماری موردنظر برای توزیع پرسش‌نامه، افراد مرتبط با طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف و شامل ۳ خوشه زیر هستند.

- رؤسا و دبیران ادوار و اعضای کنونی کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف؛

خواهند بود. مرحله پایان مشارکت را نیز می‌توان در دو گام اصلی (مدیریت دارایی‌های فکری حاصل از پروژه و تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری) پس از خاتمه پروژه مورد توجه و بررسی قرار داد. در پژوهش حاضر نیز از موضوعات اصلی مالکیت فکری در ۳ مرحله شناسایی شده در مطالعه تطبیقی ذکر شده برای تدوین محتوای خط‌مشی مالکیت فکری در طرح‌های کلان ملی استفاده شده است.

۲. روش‌شناسی پژوهش

همان‌گونه که اشاره شد، به‌منظور دست‌یابی به هدف پژوهش در ارائه محتوای مناسب خط‌مشی مالکیت فکری برای طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف، از موضوعات اصلی مالکیت فکری در ۳ مرحله پیش از آغاز مشارکت، اجرای مشارکت و پایان مشارکت، که حاصل مطالعه تطبیقی ۲ برنامه شناخته شده جهانی است، بهره برده شده است.

باتوجه به ویژگی‌ها و شرایط خاص طرح‌های کلان ملی، حالت‌ها و گزینه‌های ممکن در رابطه با هریک از مسائل اصلی خط‌مشی مالکیت فکری طبق جدول شماره ۲، شناسایی شد. حالت‌ها و گزینه‌های شناسایی شده مبتنی بر شرایط، ضوابط، ترکیب ذی‌نفعان و سایر ویژگی‌های طرح‌های کلان ملی و حاصل بررسی مستندات مربوطه از جمله کلیات آیین‌نامه اجرایی طرح‌های کلان ملی و دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی است. براین اساس پرسش‌نامه‌ای طراحی و در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت. در این پرسش‌نامه برای هریک از مسائل مرتبط با مالکیت فکری، گزینه‌ها و حالت‌های ممکن در مورد طرح‌های کلان ملی طبق جدول شماره ۲ ارائه شد و از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا گزینه مناسب و مطلوب برای طرح‌های مذکور

نیز گزینه‌ای است که بیشترین فراوانی را در سؤال i به خود اختصاص داده است. q_{ik} گزینه انتخاب شده در سؤال i توسط پاسخ‌دهنده k است. در صورتی که بیش از یک گزینه به‌عنوان گزینه دارای بیشتری فراوانی مورد نظر قرار گیرد، از شاخص مد خوشه‌ای استفاده می‌شود. که در این صورت ضریب توافق با فرمول شماره ۲ محاسبه می‌شود:

$$M = \frac{\sum_{i=1}^n S_i}{n}$$

$$2. S_i = \frac{\sum_{k=1}^n S_{ik}}{r} \quad S_{ik} = \begin{cases} 1 & \text{if } q_{ik} = \text{mode}_i \\ 0 & \text{otherwise} \end{cases}$$

در این فرمول نیز n تعداد سؤالات پرسش‌نامه و r تعداد پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه است. cl.mode_i گزینه‌های حائز بیشترین فراوانی را در سؤال i نشان می‌دهد. q_{ik} گزینه انتخاب شده در سؤال i توسط پاسخ‌دهنده k است.

گزینه حائز بیشتری فراوانی، هم در هر خوشه از پاسخ‌دهندگان و هم در میان مجموع پاسخ‌دهندگان مشخص شده است و ضریب توافق برای آن محاسبه شده است. ضریب توافق عددی بین صفر تا ۱ است که عدد صفر عدم توافق مطلق و عدد ۱ توافق مطلق را نشان می‌دهد. تفسیر ضریب توافق با شاخص مد پاسخ‌ها به شرح جدول شماره ۴ است؛ در این پژوهش ضریب توافق بالای متوسط، توافقی مطلوب در نظر گرفته می‌شود.

۳. یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که اشاره شد، پرسش‌نامه‌ای براساس مسائل اصلی خط‌مشی مالکیت فکری و حالت‌ها و گزینه‌های شناسایی شده مبتنی بر ویژگی‌ها و شرایط خاص طرح‌های کلان ملی طراحی شد و در اختیار ۳ خوشه از خبرگان و صاحب‌نظران قرار گرفت و از

مجریان طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف - صاحب‌نظران مالکیت فکری آشنا با طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف.

پرسش‌نامه طراحی شده از طریق ایمیل مجموعاً برای ۱۳۱ نفر، شامل ۹۴ نفر از اعضای کمیسیون‌های تخصصی، ۲۴ نفر از مجریان طرح‌های کلان ملی و ۱۳ نفر از صاحب‌نظران مالکیت فکری ارسال شد که پس از چند نوبت ارسال مجدد و پیگیری، ۴۸ نفر به پرسش‌نامه پاسخ دادند. توزیع پاسخ‌دهندگان به شرح جدول شماره ۳ است.

پاسخ‌های داده‌شده به هر یک از سؤالات توسط هر خوشه از پاسخ‌دهندگان گردآوری شده و به‌صورت توصیفی مورد بررسی قرار گرفت. در هر سؤال گزینه‌ای که دارای بیشترین فراوانی است به‌عنوان گزینه انتخاب‌شده توسط خبرگان در نظر گرفته شد و ضریب توافق با استفاده از شاخص مد و مد خوشه‌ای برای هر یک از سؤالات محاسبه شد. ضریب توافق براساس شاخص مد و شاخص مد خوشه‌ای با فرمول‌های شماره ۱ و ۲ محاسبه می‌شود. در صورتی که یک گزینه در سؤال به‌عنوان گزینه حائز بیشترین فراوانی مورد نظر قرار گیرد، آن گزینه به‌عنوان مد در نظر گرفته می‌شود و ضریب توافق با فرمول شماره ۱ قابل محاسبه است:

1.

$$M = \frac{\sum_{i=1}^n S_i}{n}$$

$$S_i = \frac{\sum_{k=1}^n S_{ik}}{r} \quad S_{ik} = \begin{cases} 1 & \text{if } q_{ik} = \text{mode}_i \\ 0 & \text{otherwise} \end{cases}$$

در این فرمول n تعداد سؤالات پرسش‌نامه و r تعداد پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه است. mode_i

تبدیل شوند. در مورد ارائه پیشنهاد طرح‌های جدید، لازم است متقاضیان در پروپوزال‌های ارائه‌شده به موارد زیر بپردازند:

- شناسایی، ارزش‌گذاری و تعیین نحوه دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین؛

- ترسیم وضعیت فعلی فناوری و پیش‌بینی نتایج موردانتظار؛

- ارائه برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج طرح؛

- پیش‌بینی و برآورد هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری؛

- مسائل مرتبط با محرمانگی.

«شناسایی، ارزش‌گذاری و تعیین نحوه دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین»، با توافق هر ۳ خوشه پاسخ‌دهندگان و ضریب توافق کلی متوسط، از اهمیت خیلی زیادی برخوردار است و پرداختن به آن به صورت دقیق و جزئی در طرح‌های پیشنهادی ضروری است. ترسیم وضعیت فعلی فناوری و پیش‌بینی نتایج موردانتظار، با توافق ۲ خوشه از خبرگان و ضریب توافق در حد خوب، دارای اهمیت زیاد است. در مورد میزان اهمیت و ضرورت ارائه برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج طرح، بین ۳ خوشه خبرگان توافق نظر نبود، ولی با ضریب توافق متوسط اهمیت آن از نظر مجموع پاسخ‌دهندگان، در حد زیاد ارزیابی شده است. پیش‌بینی و برآورد هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری، با توافق کامل ۳ خوشه و ضریب توافق خوبی، واجد اهمیت زیاد ارزیابی شده است. لازم است متقاضیان ملزم به پرداختن دقیق به این ۳ موضوع در پروپوزال‌های پیشنهادی باشند. مسائل مرتبط با محرمانگی، با توافق نظر ۲ خوشه از خبرگان و همچنین ضریب

ایشان خواسته شد تا گزینه‌های مناسب از نظر خود را در رابطه با هریک از موضوعات و مسائل مرتبط با ختم‌شده مالکیت فکری طرح‌های کلان ملی تعیین کنند. سپس داده‌های حاصل از پرسش‌نامه مورد تحلیل قرار گرفت و گزینه‌های حائز بیشترین فراوانی (مد) در خوشه‌ها و مجموع پاسخ‌دهندگان شناسایی شد که نمونه‌ای از آن در جدول شماره ۵ ارائه شده است؛ در این نمونه توافق در خوشه «اعضای کمیسیون‌های تخصصی» و «مجریان طرح‌ها» حاصل شده و تفاوت نظر این ۲ خوشه با خوشه «صاحب‌نظران مالکیت فکری» می‌تواند ناشی از دیدگاه‌های متفاوت آن‌ها نسبت به اهمیت و جایگاه موضوع محرمانگی باشد.

بر اساس تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش، و پاسخ‌های دریافت‌شده از ۳ خوشه خبرگان، محتوای ختم‌شده مناسب شناسایی شده برای طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف از دیدگاه صاحب‌نظران و خبرگان، ارائه می‌شود.

مرحله پیش از آغاز مشارکت: در این مرحله بخش زیادی از آنچه باید در رابطه با مالکیت فکری در طول اجرای پروژه مورد نظر قرارگیرد مشخص می‌شود. نظرسنجی از صاحب‌نظران نشان می‌دهد که اسناد مرتبط با طرح‌های کلان ملی، یعنی «کلیات آیین‌نامه اجرایی طرح‌های کلان ملی» و «دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی» در زمینه مالکیت فکری چندان رهنمودهای جامع و مشخصی برای مشارکت‌کنندگان و مجریان ارائه نمی‌دهند. بنابراین لازم است تا با اصلاح و افزودن کلیات و خطوط کلی مرتبط با مالکیت فکری در این طرح‌ها با در نظر گرفتن مهم‌ترین اهداف تعریف‌شده، این اسناد به راهنمای عمل در زمینه مالکیت فکری برای طرف‌های مختلف مشارکت

مدیریت دانش و دارایی فکری پیشین توجه شود.

همه مسائل و موضوعات مذکور با ضریب توافق بالایی، از نظر خبرگان پاسخ‌دهنده، دارای اهمیت زیاد و خیلی زیاد هستند. بنابراین لازم است همه موارد مذکور به‌دقت توسط مجریان مورد بحث، بررسی شوند.

همان‌گونه که اشاره شد، یکی از مسائل و موضوعات اصلی در طرح‌های کلان ملی، شناسایی دارایی‌های فکری پیشین موردنیاز برای اجرای طرح است که آورده مشارکت‌کنندگان محسوب شده و در توافق‌نامه مجریان نیز به آن پرداخته می‌شود. براساس نظر هر ۳ خوشه از پاسخ‌دهندگان و با ضریب توافق بالا، تعیین نحوه دسترسی به آن‌ها «باتوجه به نوع و ماهیت هر یک از دارایی‌های فکری پیشین و با توافق مشارکت‌کنندگان، به‌صورت رایگان یا پرداخت هزینه» است که باید مورد به مورد در خصوص آن‌ها تصمیم‌گیری شود.

در خصوص مسائل مرتبط با محرمانگی با توافق ۲ خوشه از پاسخ‌دهندگان و ضریب توافق متوسط بین کل خبرگان، «گنجاندن تعهدات و شرایط، به‌صورت ماده‌ای در توافق‌نامه مشارکت و توافق‌نامه گزنت» به‌عنوان روش مناسب‌تر شناسایی شده است که این مورد باید با مشخص کردن جزئیات و مصادیق در متن توافق‌نامه ذکر شود.

بروز اختلاف و تعارض در هر فعالیت مشارکتی، و به‌ویژه پژوهش‌های مشارکتی با ذی‌نفعان مختلف، امری بسیار محتمل و طبیعی است. از این‌رو تعیین شیوه حل اختلافات و رفع تعارضات پیش از آغاز مشارکت و با توافق ذی‌نفعان و مشارکت‌کنندگان از اهمیت زیادی برخوردار است. در مورد طرح‌های کلان ملی از نظر هر ۳ خوشه از پاسخ‌دهندگان و

توافق خوب بین کل پاسخ‌دهندگان، دارای اهمیت متوسط است. هر ۳ خوشه از پاسخ‌دهندگان با ضریب توافق متوسط، ضرورت پیش‌بینی نام و نام اختصاری مناسب با هدف تجاری‌سازی نتایج را در طرح‌های پیشنهادی کم می‌دانند.

بدیهی است که در ارزیابی پروپوزال‌ها نیز همین موارد با درجه اهمیت و ضرورت ذکر شده، ملاک ارزیابی قرار می‌گیرند. مناسب‌ترین مرجع برای ارزیابی این طرح‌ها و پروپوزال‌های ارائه‌شده براساس ملاک‌ها و موارد مذکور، با توافق هر ۳ خوشه پاسخ‌دهندگان و ضریب توافق متوسط، «تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل» است. این ترکیب می‌تواند تمام جوانب و مسائل مهم را در بررسی‌ها به‌صورت کامل مورد توجه قرار دهد.

پس از ارزیابی و تأیید پروپوزال‌های ارائه‌شده، به‌منظور تقسیم وظایف و تعیین حقوق و تکالیف میان مجریان طرح، لازم است توافق‌نامه‌ای میان آن‌ها منعقد شود. انعقاد چنین توافق‌نامه‌ای از دیدگاه خبرگان به اتفاق آرا و ضریب توافق بالای پاسخ‌دهندگان، ضروری است. همچنین مناسب‌ترین شکل انعقاد این توافق‌نامه براساس نتایج این پژوهش «انعقاد یک توافق‌نامه بین همه مجریان طرح به‌صورت مشترک (توافق‌نامه کنسرسیوم)» است. یعنی همه مجریان طرح در یک توافق‌نامه جزئیات مربوط به فعالیت‌ها و امور مرتبط با مالکیت فکری را مشخص کرده و براساس آن فعالیت کنند. هر ۳ خوشه از پاسخ‌دهندگان با ضریب توافق خوبی، در این زمینه هم‌نظر هستند. در این توافق‌نامه باید به مسائل و موضوعاتی نظیر مالکیت و انتقال مالکیت نتایج، حل و فصل اختلافات، محافظت و بهره‌برداری از نتایج، تعهدات محرمانگی، انتشار و حقوق دسترسی،

همچنین با ضریب توافق بالای مجموع خبرگان، بهترین رویه برای رسیدگی به اختلافات مرتبط با مالکیت فکری در طرح‌های کلان ملی، فرایند داوری است که باید در توافق‌نامه مشارکت‌کنندگان قید شده و با توافق طرفین، مرجع داوری مشخص شود.

پس از ارزیابی و تأیید پروپوزال‌های ارائه‌شده، می‌بایست توافق‌نامه‌ای نیز میان تأمین‌کنندگان بودجه و مجریان طرح منعقد شود که ضرورت آن با ضریب توافق بالا و توافق هر ۳ خوشه، بسیار زیاد است. این توافق‌نامه از نظر خبرگان، باید «بین شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و همه مجریان طرح به‌صورت مشترک» منعقد شود. در این مورد ۲ خوشه از پاسخ‌دهندگان توافق داشته و ضریب توافق کل پاسخ‌دهندگان نیز در حد متوسط است. مسائل و موضوعاتی که در ادامه می‌آیند از نظر هر ۳ خوشه پاسخ‌دهندگان با ضریب توافق بسیار بالا، دارای اهمیت زیاد و خیلی زیاد هستند و باید با جزئیات و مصادیق کامل (شامل هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری، تعهدات مربوط به تحویل‌دادنی‌ها و نقاط عطف طرح، تعهدات مربوط به گزارش‌دهی عملکرد و حقوق و تعهدات مجریان مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج)، در توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان گنجانده شوند.

مرحله اجرای مشارکت: در مرحله اجرای پروژه‌های مشارکتی و از جمله طرح‌های کلان ملی، یکی از مهم‌ترین مسائل، ثبت و نگهداری داده‌های حاصل از پژوهش و ارائه گزارشات دوره‌ای و پایانی است. این امر از نظر هر ۳ خوشه پاسخ‌دهندگان با ضریب توافق بسیار بالا، بهتر است «به‌صورت متمرکز توسط مجری محوری طرح کلان ملی به‌عنوان هماهنگ‌کننده مجریان» انجام گیرد.

بازه زمانی مطلوب گزارش‌دهی در این طرح‌ها نیز بازه ۶ ماهه شناسایی شده است. هر ۳ خوشه پاسخ‌دهندگان در این مورد هم‌نظر بوده و ضریب توافق کل پاسخ‌دهندگان نیز در حد متوسط است. مرجع مناسب بررسی و ارزیابی این گزارشات در ارتباط با دارایی‌های فکری، با توافق ۲ خوشه از پاسخ‌دهندگان و ضریب توافق متوسط، «تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل» است که گزارشات با حفظ مسائل مرتبط با محرمانگی در اختیار این تیم قرار گرفته و نظر کارشناسی آن‌ها اخذ می‌شود. پس از ارائه نظر توسط تیم مذکور، «کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف (کمیته راهبری)» در خصوص لزوم ثبت و حفاظت از نتایج و دارایی‌های فکری حاصل‌شده تصمیم‌گیری می‌کنند. هر ۳ خوشه از صاحب‌نظران با ضریب توافق متوسط، کمیته راهبری را مناسب‌ترین مرجع در این خصوص می‌دانند. طبق نظر خبرگان با ضریب توافق متوسط و همسویی نظرات ۲ خوشه از پاسخ‌دهندگان، مالک نتایج و دارایی‌های فکری حاصل از طرح‌ها بهتر است «مجری یا مجریانی که دارایی فکری را خلق کرده‌اند با امکان دسترسی برای همه مشارکت‌کنندگان» باشند. با توافق ۲ خوشه از خبرگان با ضریب توافق متوسط در صورت عدم تمایل و اقدام مشارکت‌کننده مسئول برای ثبت و حفاظت از دارایی‌های فکری حاصل‌شده یا عدم تمدید حفاظت از آن، «اقدام برای ثبت و حفاظت از سوی دستگاه سفارش‌دهنده» مناسب‌ترین اقدام شناسایی شده است و در درجه دوم «اقدام برای ثبت و حفاظت از سوی یکی از مشارکت‌کنندگان با تأیید شورای عالی عتف».

جدول ۱. عناوین و موضوعات مرتبط با محتوای خطمشی مالکیت فکری (برگرفته از نذیرخانلو و همکاران، ۱۴۰۰ الف)

عنوان اصلی	موضوعات مرتبط
دارایی‌های فکری پیشین	شناسایی و ارزش‌گذاری دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین بهره‌برداری از دارایی‌های فکری پیشین
نتایج پژوهش مشارکتی	مالکیت نتایج حفاظت از دارایی‌های فکری حقوق دسترسی به دارایی‌های فکری بهره‌برداری (تجاری و غیرتجاری) از دارایی فکری
مدیریت داده‌ها و گزارش‌دهی	انتشار مستندسازی و ثبت داده‌ها گزارش‌دهی محرمانگی
نقض تعهدات و حل اختلاف	نقض تعهدات نظام حقوقی و نهادهای مرجع حل اختلاف

از آن، «مشارکت‌کننده‌ای است که نتایج، حاصل فعالیت مستقیم آن بوده» است که هر ۳ خوشه از خبرگان در این زمینه هم‌نظر هستند. در صورت عدم اقدام دستگاه متقاضی برای بهره‌برداری از طرح، مناسب‌ترین گزینه انتخابی خبرگان، «انتقال مالکیت نتایج به شورای عالی عتف یا مشارکت‌کنندگان دیگر با تأیید شورای عالی عتف» و در درجه دوم «انتقال مالکیت نتایج به مجموعه‌های بیرونی و خصوصی دارای توان و پتانسیل بهره‌برداری با تأیید شورای عالی عتف» شناسایی شده است.

مرحله پایان مشارکت: پس از اتمام پروژه و حصول نتایج نهایی حاصل از اجرای طرح، موضوع بهره‌برداری و یا انتشار نتایج از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. طبق نتایج این تحقیق مناسب‌ترین مرجع بهره‌برداری تجاری از نتایج طرح‌های کلان ملی با توافق ۲ خوشه از صاحب‌نظران و ضریب توافق متوسط، در درجه اول «دستگاه سفارش‌دهنده طرح» است و سپس «مشارکت‌کننده‌ای که به‌عنوان مالک دارایی‌های فکری، شناخته شده است». همچنین مناسب‌ترین مرجع برای انتشار نتایج، البته پس از اقدامات لازم و به‌موقع جهت ثبت و حفاظت

جدول ۲. گزینه‌ها و حالت‌های مرتبط با موضوعات مالکیت فکری در مورد طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف یافته‌های تحقیق با اقتباس از (ندیرخانلو و همکاران ۱۴۰۰ ب)

مرحله	گام	مسئله مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های ممکن در مورد طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف
بیش از آغاز مشارکت	اعلام فراخوان	قوانین و مقررات مربوط به نحوه اداره و مدیریت دارایی‌های فکری	میزان ارائه رهنمودهای جامع و مشخص توسط «کلیات آیین‌نامه اجرایی طرح‌های کلان ملی» میزان ارائه رهنمودهای جامع و مشخص توسط «دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی»
	تدوین طرح پیشنهادی	موضوعات و مسائل مورد توجه در تدوین طرح پیشنهادی	شناسایی، ارزش‌گذاری و تعیین نحوه دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین مسائل مرتبط با محرمانگی (تعیین مصادیق، نحوه دسترسی و مجازات‌های احتمالی) ترسیم وضعیت فعلی فناوری از نظر پتنت‌های ثبت‌شده ملی و بین‌المللی در حوزه مربوطه و پیش‌بینی نتایج موردانتظار ارائه برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج طرح پیش‌بینی نام و نام اختصاری مناسب با هدف تجاری سازی نتایج پیش‌بینی و برآورد هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری (هزینه‌های تأمین و استفاده از دارایی‌های فکری پیشین و هزینه‌های حفاظت و بهره‌برداری از نتایج)
	ارزیابی طرح پیشنهادی	مرجع ارزیابی طرح‌های پیشنهادی از نظر مسائل مرتبط با دارایی‌های فکری	کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف دستگاه سفارش‌دهنده طرح کلان ملی واحد تخصصی مالکیت فکری در شورای عالی عتف (که باید ایجاد شود) شرکت‌های مشاوره خصوصی مستقل و تخصصی در حوزه مالکیت فکری و ارزش‌گذاری فناوری به نمایندگی از شورای عالی عتف تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل دفتر مالکیت فکری یکی از دانشگاه‌های کشور که دارای توان و تجربه کافی باشد

مرحله	گام	مسئله مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های ممکن در مورد طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف
		شکل مناسب انعقاد توافق‌نامه مجریان	انعقاد توافق‌نامه بین مجری محوری و هریک از مجریان همکار به‌صورت جداگانه انعقاد یک توافق‌نامه بین همه مجریان طرح به‌صورت مشترک (توافق‌نامه کنسرسیوم)
		موضوعات و مسائل مورد توجه در توافق‌نامه بین مجریان	مدیریت دانش (پایش و مدیریت دانش جدید تولیدشده) تعهدات محرمانگی دارایی فکری پیشین مالکیت و انتقال مالکیت نتایج محافظت و بهره‌برداری از نتایج انتشار و حقوق دسترسی حل و فصل اختلافات
	توافق‌نامه مشارکت‌کنندگان	دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین	دسترسی رایگان برای همه مشارکت‌کنندگان در راستای تحقق اهداف پروژه دسترسی برای سایر مشارکت‌کنندگان با درخواست و پرداخت هزینه معقول و عادلانه با توجه به نوع و ماهیت هریک از دارایی‌های فکری پیشین و با توافق مشارکت‌کنندگان، به‌صورت رایگان یا پرداخت هزینه
		روش مناسب پرداختن به مسائل مرتبط با محرمانگی	گنجانیدن تعهدات و شرایط، به‌صورت ماده‌ای در توافق‌نامه مشارکت و توافق‌نامه گمنت انعقاد توافق‌نامه عدم افشا یا تفاهم‌نامه‌ای به‌صورت جداگانه درباره تعهدات محرمانگی میان مشارکت‌کنندگان
		تعیین رویه حل اختلافات و تراضات مربوط به دارایی‌های فکری	مذاکره مستقیم و سازش بین طرفین فرایند میانجی‌گری فرایند داوری رسیدگی در دادگاه و مراجع قضایی
		شکل مناسب انعقاد توافق‌نامه گمنت	انعقاد توافق‌نامه بین شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و هریک از مجریان همکار به‌صورت جداگانه انعقاد یک توافق‌نامه بین شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و همه مجریان طرح به‌صورت مشترک انعقاد توافق‌نامه بین شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مجری محوری
	توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان	موضوعات و مسائل مورد توجه در توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان	هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری (هزینه تأمین دارایی فکری پیشین، ثبت، حفاظت و بهره‌برداری از نتایج) تعهدات مربوط به تحویل دادنی‌ها و نقاط عطف طرح (تعیین موارد و زمان‌بندی) تعهدات مربوط به گزارش‌دهی عملکرد و نتایج مرتبط با دارایی‌های فکری (محتوا و زمان‌بندی) حقوق و تعهدات مجریان مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج

مرحله	گام	مسئله مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های ممکن در مورد طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف
اجرای مشارکت	ثبت و نگهداری سوابق	شیوه ثبت و نگهداری داده‌ها و سوابق مرتبط با دستیابی به دانش جدید و دارایی فکری در طول پروژه و ارائه گزارشات	به‌صورت مستقل و جداگانه توسط تک‌تک مشارکت‌کنندگان به‌صورت متمرکز توسط مجری محوری طرح کلان ملی به‌عنوان هماهنگ‌کننده مجریان
	بازه زمانی گزارش‌دهی در طرح‌های کلان ملی	بازه زمانی گزارش‌دهی در طرح‌های کلان ملی	بازه ۳ ماهه بازه ۶ ماهه بازه ۱۲ ماهه بازه ۱۸ ماهه دستگاه سفارش‌دهنده
اجرای مشارکت	گزارش‌دهی و ارزیابی	مرجع بررسی و ارزیابی گزارشات مرتبط با دارایی‌های فکری	کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف (کمیته راهبری) واحد تخصصی مالکیت فکری در شورای عالی عتف (که باید ایجاد شود) شرکت‌های مشاوره خصوصی مستقل و تخصصی در حوزه مالکیت فکری و ارزش‌گذاری فناوری، به نمایندگی از شورای عالی عتف تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل دفتر مالکیت فکری یکی از دانشگاه‌های کشور که دارای توان و تجربه کافی باشد
	مالکیت نتایج	مرجع تشخیص لزوم ثبت و حفاظت از نتایج و دارایی‌های فکری	دستگاه سفارش‌دهنده کمیسیون تخصصی شورای عالی عتف کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف (کمیته راهبری) واحد تخصصی مالکیت فکری در شورای عالی عتف (که باید تشکیل شود) دستگاه سفارش‌دهنده شورای عالی عتف تأمین‌کنندگان بودجه عمومی (دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف) به نسبت تأمین بودجه مجری یا مجریانی که دارایی فکری را خلق کرده‌اند با امکان دسترسی دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف مجری یا مجریانی که دارایی فکری را خلق کرده‌اند با امکان دسترسی برای همه مشارکت‌کنندگان همه مشارکت‌کنندگان به‌صورت مشترک
	مالکیت نتایج	تخصیص مالکیت نتایج پروژه	راهکار مناسب در صورت عدم تمایل و اقدام مشارکت‌کننده مسئول برای ثبت و حفاظت یا تمدید حفاظت از نتایج

مرحله	گام	مسئله مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های ممکن در مورد طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف
پایان مشارکت	مدیریت درایی‌های فکری حاصل از پروژه	مناسب‌ترین مرجع برای انتشار نتایج تجاری از نتایج بهره‌برداری	دستگاه سفارش دهنده طرح مشارکت‌کننده‌ای که به‌عنوان مالک درایی‌های فکری، شناخته شده است هر یک از مشارکت‌کنندگان در اجرای طرح با اطلاع و مجوز شورای عالی عتف واحد تخصصی مالکیت فکری در شورای عالی عتف (که باید ایجاد شود) تشکیل شرکت‌های زایشی (spin-off) توسط مشارکت‌کنندگان برای بهره‌برداری از نتایج مجموعه‌های بیرونی و خصوصی دارای پتانسیل و امکان تجاری سازی با سازوکار واگذاری امتیاز
	اقدام مناسب در صورت عدم بهره‌برداری از درایی‌های فکری	مناسب‌ترین مرجع برای انتشار نتایج	دستگاه سفارش دهنده طرح شورای عالی عتف مشارکت‌کننده‌ای که نتایج، حاصل فعالیت مستقیم آن بوده است. هر یک از مشارکت‌کنندگان در اجرای طرح با اطلاع و مجوز شورای عالی عتف
	زمان مناسب برای اعلام رسمی به سایر مشارکت‌کنندگان قبل از انتشار و بهره‌برداری توسط هر یک از طرف‌های ذی‌صلاح	انتقال مالکیت نتایج به شورای عالی عتف یا مشارکت‌کنندگان دیگر با تأیید شورای عالی عتف انتقال مالکیت نتایج به مجموعه‌های بیرونی و خصوصی دارای توان و پتانسیل بهره‌برداری با تأیید شورای عالی عتف ایجاد امکان دسترسی و بهره‌برداری رایگان برای عموم	انتقال مالکیت نتایج به شورای عالی عتف یا مشارکت‌کنندگان دیگر با تأیید شورای عالی عتف انتقال مالکیت نتایج به مجموعه‌های بیرونی و خصوصی دارای توان و پتانسیل بهره‌برداری با تأیید شورای عالی عتف ایجاد امکان دسترسی و بهره‌برداری رایگان برای عموم
تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری پس از خاتمه پروژه	بازه مناسب زمانی برای ادامه تعهدات پس از خاتمه پروژه	تازه مناسب زمانی برای ادامه تعهدات پس از خاتمه پروژه	تا زمان خاتمه طرح تا ۴ سال پس از خاتمه طرح ۴ تا ۷ سال پس از خاتمه طرح ۷ تا ۱۰ سال پس از خاتمه طرح

جدول ۳. آمار پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه

ردیف	خوشه پاسخ‌دهندگان	تعداد پاسخ‌دهندگان
۱	اعضای کمیسیون‌های تخصصی	۳۴
۲	مجریان طرح‌های کلان ملی	۱۴
۳	صاحب‌نظران مالکیت فکری	۱۰
مجموع		۴۸

همچنین در صورتی که مشارکت‌کننده ذی‌صلاح تصمیم به بهره‌برداری یا انتشار نتایج بگیرد، ضروری است که قبل از هرگونه اقدامی، موضوع را با جزئیات و به صورت رسمی به اطلاع سایر مشارکت‌کنندگان برساند تا آن‌ها درباره حفظ منافع خود تحقیق کنند و در صورت وجود امکان نقض حقوقشان، آن را اعلام کنند، که هر ۳ خوشه از خبرگان با ضریب توافق بسیار بالا، این ضرورت را تأیید می‌کنند. بهترین زمان برای این اطلاع‌رسانی ۲ تا ۳ ماه قبل از اقدام است تا سایر مشارکت‌کنندگان زمان کافی برای بررسی و اعلام نظر را داشته باشند. هر ۳ خوشه از خبرگان در این زمینه توافق دارند.

باتوجه به اینکه طرح‌های کلان ملی طرح‌هایی با ابعاد بزرگ و دارای تأثیرات طولانی مدت هستند، تعهدات مرتبط مالکیت فکری در آن‌ها طبق نظر خبرگان، باید ۴ تا ۷ سال پس از خاتمه طرح ادامه یابد که جزئیات آن می‌تواند متناسب با ویژگی‌های خاص هر طرح تعیین شود. بنابراین داده‌ها و اطلاعات مربوط به پژوهش نیز باید در این مدت به نحو شایسته نگهداری شوند و مجری محوری و سایر مشارکت‌کنندگان طرح در هر زمان از این بازه آمادگی ارائه اطلاعات و داده‌های مورد نیاز را داشته باشند. ۲ خوشه از پاسخ‌دهندگان با ضریب توافق کلی متوسط، در مورد این بازه زمانی توافق دارند.

جدول ۴. تفسیر ضرایب توافق

تفسیر	ضریب توافق
عدم توافق	۰
توافق خیلی ضعیف	۰/۲-۰/۰۱
توافق ضعیف	۰/۴-۰/۲۱
توافق متوسط	۰/۶-۰/۴۱
توافق خوب	۰/۸-۰/۶۱
توافق نسبتاً کامل	۱-۰/۸۱

جدول ۵. شیوه مناسب پرداختن به مسائل مرتبط با محرمانگی

ردیف	خوشه پاسخ دهندگان	اعضای کمیسیون های تخصصی	مجریان طرح ها	صاحب نظران مالکیت فکری	مجموع	ضریب توافق (درصد)
۱	گنجاندن تعهدات و شرایط، به صورت ماده ای در توافق نامه مشارکت و توافق نامه گزینت	۱۴	۱۰	۳	۲۷	۵۶
۲	انعقاد توافق نامه عدم افشا یا تفاهم نامه ای به صورت جداگانه درباره تعهدات محرمانگی میان مشارکت کنندگان	۱۰	۴	۷	۲۱	۴۴
	گزینه حائز مد خوشه ها به تفکیک	۱	۱	۲	۱	

نظرات ۳ خوشه از خبرگان، تفاوت هایی وجود داشت که می تواند ناشی از منافع و نگرش های متنوع و متفاوت آن ها باشد. از این رو در مورد مسائلی که توافق کامل بین ۳ خوشه حاصل شده و ضریب توافق قابل قبولی دارند، می توان با اطمینان بیشتری، گزینه انتخاب شده را به عنوان حالت مطلوب و مناسب برای طرح های کلان ملی پیشنهاد کرد. اما در مورد گزینه هایی که توافق بین هر ۳ خوشه از پاسخ دهندگان حاصل نشده و یا ضریب توافق کمی دارند، نیاز به بررسی بیشتر و دقیق تر در هر مورد و موقعیت خاص وجود دارد تا متناسب با شرایط، بهترین حالت انتخاب شده و اثربخش ترین تصمیم اتخاذ شود. باین حال به طور مشخص پیشنهادات زیر جهت کاربست در خط مشی مالکیت فکری طرح های کلان ملی ارائه می شود:

- پرداختن و توجه ویژه به دارایی های فکری پیشین، دارایی های فکری مورد انتظار، مالکیت و بهره برداری و دسترسی به آن ها، هزینه های مرتبط و ملاحظات محرمانگی آن ها در زمان ارائه طرح های پیشنهادی (پروپوزال).

به طور کلی محتوای خط مشی پیشنهادی برای طرح های کلان ملی، بر اساس مراحل سه گانه به شرح جدول شماره ۶ ارائه شده است. موارد پیشنهاد شده در هر مرحله، به عنوان گزینه های پیش فرض و قاعده کلی هستند که در هر مورد از طرح های کلان، متناسب با شرایط قابل مذاکره هستند.

۴. بحث و نتیجه گیری

موضوع خط مشی مالکیت فکری می تواند یکی از عوامل عمده شکل گیری و موفقیت پروژه های تحقیق و توسعه مشارکتی، از جمله طرح های کلان ملی شورای عالی عتف باشد. در خصوص طرح های مذکور، موضوع مالکیت فکری کاملاً مغفول مانده و در هیچ یک از اسناد و مستندات مربوطه، اشاره مشخصی به آن نشده است. در این پژوهش تلاش شد تا رئوس اصلی محتوای خط مشی مالکیت فکری و حالت های مطلوب آن، متناسب با طرح های کلان ملی شورای عالی عتف، ارائه شود که در جدول شماره ۶ خلاصه شده است.

همان گونه که اشاره شد، در برخی موارد بین

جدول ۶. محتوای پیشنهادی خط‌مشی مالکیت فکری طرح‌های کلان ملی (براساس یافته‌های تحقیق)

مرحله	گام‌های هر مرحله	مسائل اصلی مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های انتخاب‌شده براساس نظر خبرگان
	اعلام فراخوان	قوانین و مقررات مربوط به نحوه اداره و مدیریت دارایی‌های فکری	نیاز به اصلاح اسناد زیر و ارائه رهنمودهای مشخص و روشن در رابطه با دارایی‌های فکری برای تمامی ذی‌نفعان بالقوه کلیات آیین‌نامه اجرایی طرح‌های کلان ملی دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی شناسایی، ارزش‌گذاری و تعیین نحوه دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین
	تدوین طرح پیشنهادی	موضوعات و مسائل مورد توجه در تدوین طرح پیشنهادی	ترسیم وضعیت فعلی فناوری از نظر پتنت‌های ثبت‌شده ملی و بین‌المللی در حوزه مربوطه و پیش‌بینی نتایج مورد انتظار ارائه برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج طرح پیش‌بینی و برآورد هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری مسائل مرتبط با محرمانگی
	ارزیابی طرح پیشنهادی	مرجع ارزیابی طرح‌های پیشنهادی از نظر مسائل مرتبط با دارایی‌های فکری	تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل
	شکل مناسب انعقاد توافق‌نامه مجریان		انعقاد یک توافق‌نامه بین همه مجریان طرح به صورت مشترک (توافق‌نامه کنسرسیوم)
	مدیریت دانش (پایش و مدیریت دانش جدید تولیدشده)		تهذبات محرمانگی
	دارایی فکری پیشین	موضوعات و مسائل مورد توجه در توافق‌نامه بین مجریان	مالکیت و انتقال مالکیت نتایج محافظت و بهره‌برداری از نتایج انتشار و حقوق دسترسی حل‌وفصل اختلافات
	توافق‌نامه مشارکت‌کنندگان		باتوجه‌به نوع و ماهیت هریک از دارایی‌های فکری پیشین و با توافق مشارکت‌کنندگان، به صورت رایگان یا پرداخت هزینه
	دسترسی به دارایی‌های فکری پیشین		گنجانیدن تعهدات و شرایط، به صورت ماده‌ای در توافق‌نامه مشارکت و توافق‌نامه گزنت
	روش مناسب پرداختن به مسائل مرتبط با محرمانگی		فرایند داوری
	تعیین رویه حل اختلافات و تعارضات مربوط به دارایی‌های فکری		

پیش از آغاز مشارکت

مرحله	گام‌های هر مرحله	مسائل اصلی مربوط به مالکیت فکری	گزینه‌ها و حالت‌های انتخاب‌شده براساس نظر خبرگان
	توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان	شکل مناسب انعقاد توافق‌نامه تأمین‌کنندگان مالی و مجریان	انعقاد یک توافق‌نامه بین شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و همه مجریان طرح به‌صورت مشترک هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری (هزینه تأمین دارایی فکری پیشین، ثبت، حفاظت و بهره‌برداری از نتایج) تعهدات مربوط به تحویل دادنی‌ها و نقاط عطف طرح (تعیین موارد و زمان‌بندی) تعهدات مربوط به گزارش‌دهی عملکرد و نتایج مرتبط با دارایی‌های فکری (محتوا و زمان‌بندی) حقوق و تعهدات مجریان مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج
اجرای مشارکت	ثبت و نگهداری سوابق	شیوه ثبت و نگهداری داده‌ها و سوابق مرتبط با دستیابی به دانش جدید و دارایی فکری در طول پروژه و ارائه گزارشات بازه زمانی گزارش‌دهی در طرح‌های کلان ملی	به‌صورت متمرکز توسط مجری محوری طرح کلان ملی به‌عنوان هماهنگ‌کننده مجریان بازه ۶ ماهه
	گزارش‌دهی و ارزیابی	مرجع بررسی و ارزیابی گزارشات مرتبط با دارایی‌های فکری مرجع تشخیص لزوم ثبت و حفاظت از نتایج و دارایی‌های فکری تخصیص مالکیت نتایج پروژه	تیمی متشکل از نمایندگان شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و مشاوران خصوصی مستقل کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه سفارش‌دهنده و شورای عالی عتف (کمیته راهبری) مجری یا مجریانی که دارایی فکری را خلق کرده‌اند با امکان دسترسی برای همه مشارکت‌کنندگان
بازان مشارکت	مالکیت نتایج	راهکار مناسب در صورت عدم تمایل و اقدام مشارکت‌کننده مسئول برای ثبت و حفاظت یا تمدید حفاظت از نتایج مناسب‌ترین مرجع برای بهره‌برداری تجاری از نتایج	اقدام برای ثبت و حفاظت از سوی دستگاه سفارش‌دهنده دستگاه سفارش‌دهنده طرح
	مدیریت دارایی‌های فکری حاصل از پروژه	مناسب‌ترین مرجع برای انتشار نتایج اقدام مناسب در صورت عدم بهره‌برداری از دارایی‌های فکری زمان مناسب برای اعلام رسمی به سایر مشارکت‌کنندگان قبل از انتشار و بهره‌برداری توسط هریک از طرف‌های ذی‌صلاح	مشارکت‌کننده‌ای که نتایج، حاصل فعالیت مستقیم او بوده است. انتقال مالکیت نتایج به شورای عالی عتف یا مشارکت‌کنندگان دیگر با تأیید شورای عالی عتف ۲ تا ۳ ماه
	تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری پس از خاتمه پروژه	بازه مناسب زمانی برای ادامه تعهدات پس از خاتمه پروژه	۴ تا ۷ سال پس از خاتمه طرح

۴ تا ۷ سال پس از خاتمه طرح، متناسب با ماهیت و ویژگی‌های نتایج حاصل شده.

یکی از عمده محدودیت‌های تحقیق حاضر، همان‌گونه که اشاره شد، فقدان پیشینه درزمینه طرح‌های کلان است. همچنین به دلیل اینکه طرح‌های کلان ملی در حال حاضر غیرفعال هستند، و از طرفی مفاد دستورالعمل مدیریت و راهبری طرح‌های کلان ملی مصوب در رابطه با مشارکت بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان در این طرح‌ها محقق نشده است، دسترسی به مجریان بخش خصوصی به‌عنوان خوشه‌ای از پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه مقدور نبود. از طرف دیگر به دلیل محدودیت تعداد و عدم دسترسی به افراد مطلع از دستگاه‌های سفارش‌دهنده، امکان بهره‌مندی از نظرات این خوشه از پاسخ‌دهندگان نیز فراهم نشد که در صورت دسترسی به این گروه از مشارکت‌کنندگان، نتایج پژوهش از جامعیت بیشتری برخوردار می‌شد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در این مقاله در نظر گرفته شده است. پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه از اهداف پژوهش مطلع شده و اطلاعات آن‌ها به صورت محرمانه حفظ شده است.

حامی مالی

این مقاله حاصل رساله دکتری سمیرا ندیرخانلو در رشته سیاست‌گذاری علم و فناوری در مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور و مورد حمایت مالی دبیرخانه شورای عالی عتف بوده است.

- بهره‌گیری از مشاوران و متخصصان مستقل مالکیت فکری، در کنار نمایندگان شورای عالی عتف و دستگاه سفارش‌دهنده، برای ارزیابی طرح‌های پیشنهادی و گزارشات ارائه‌شده توسط مجریان در جنبه‌های مرتبط با مالکیت فکری؛

- ایجاد کنسرسیوم و انعقاد توافق‌نامه بین همه مجریان درگیر در هر طرح کلان ملی و پرداختن به موضوعات اساسی مرتبط با مالکیت فکری در این توافق‌نامه؛

- تعیین مرجع موردقبول همه طرف‌ها جهت داوری، به‌منظور حل‌وفصل اختلافات و تعارضات پیش‌بینی‌نشده

- انعقاد توافق‌نامه تأمین مالی بین ذی‌نفعان طرح‌های کلان ملی، شورای عالی عتف، دستگاه سفارش‌دهنده و همه جریان طرح و تعیین کلیه جنبه‌های مرتبط با مالکیت فکری؛

- الزام مجری محوری طرح کلان ملی برای ارائه گزارشات به‌صورت ۶ ماهه و براساس محتوای تعیین‌شده در توافق‌نامه تأمین مالی؛

- حفظ حق دسترسی همه مشارکت‌کنندگان به داری‌های فکری خلق‌شده در طرح‌ها؛

- رصد ثبت و حفاظت، بهره‌برداری و انتشار نتایج طرح توسط مجریان، دستگاه سفارش‌دهنده و سایر ذی‌نفعان و تصمیم‌گیری مناسب در صورت عدم انجام تعهدات توسط هریک از آن‌ها؛

- الزام ذی‌نفعان به اعلام رسمی هرگونه انتشار و بهره‌برداری از نتایج حداقل ۲ تا ۳ ماه قبل از هرگونه اقدام، جهت بررسی امکان هرگونه نقض منافع؛

- استمرار کلیه تعهدات مرتبط با مالکیت فکری

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان به یک اندازه در نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع فارسی

- سلطانی، ب.، حاجی حسینی، ح.، آراستی، م.، قاضی‌نوری، س.، رضوی، م. ر.، شفیعا، م. ع.، و همکاران. (۱۳۹۶). مروری بر چالش‌های نظام ملی نوآوری ایران و ارائه سیاست‌ها و راهکارهایی برای بهبود. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۷(۲۳)، ۱۹۸-۱۸۵.
- دبیرخانه شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری. (۱۳۹۱). *کلیات آیین نامه اجرایی طرح‌های کلان*. تهران: دبیرخانه شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۴). *ابلاغ مصوبات بیست و پنجمین جلسه شورای عالی عتف*.
- قربانی، و.، و فقیهی، ا. (۱۴۰۰). رابطه بین سیاست‌های دولتی با مدیریت دانش در شرکت‌های دانش بنیان و دارای فناوری پیشرفته. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۱۱(۳۹)، ۳۷۹-۳۵۲.
- کیائی طالقانی، ن.، زین آبادی، ح. ر.، آراسته، ح. ر.، و عباسیان، ح. (۱۳۹۹). شناسایی کژکارکردهای پژوهش در نظام آموزش عالی ایران: تحلیل کیفی دیدگاه‌ها و تجربیات پژوهشگران برتر، خبرگان و سیاستگذاران پژوهش در کشور. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۱۰(۳۴)، ۵۴-۳۶.
- ندیرخانلو، س.، گودرزی، م.، موسوی، آ.، ابویی اردکان، م.، و قاضی نوری، س. س. (۱۴۰۰). چارچوب خط مشی مالکیت فکری در پروژه های تحقیق و توسعه مشارکتی. *فصلنامه مدیریت توسعه فناوری*، ۹(۳)، ۹۹-۱۳۵.
- ندیر خانلو، س.، گودرزی، م.، موسوی، آ.، ابویی اردکان، م.، و قاضی نوری، س. س. (۱۴۰۰). مالکیت فکری در پروژه های تحقیق و توسعه مشارکتی با بودجه عمومی. *رهیافت*، ۳۱(۸۱)، ۱-۱۹.

References

- Secretariat of the Supreme Council of Science, Research and Technology. (2012). *[The general rules of implementation of large projects]* (Persian). Tehran: Secretariat of the Supreme Council of Science, Research and Technology. [Link]
- Arthur, J. F., & Hodge, R. M. (2013). A model for managing intellectual property, commercialisation and technology transfer within a collaborative research environment. *International Journal of Economics and Management Engineering*, 7(12), 3142-3145. [DOI:10.5281/zenodo.1089579]
- Bader, M. A. (2006). *Intellectual property management in R&D collaborations*. Heidelberg: Physica-Verlag HD. [Link]
- Bansi, R., & Reddy, K. (2015). Intellectual property from publicly financed research and intellectual property registration by universities: A case study of a university in South Africa. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 181, 185-196. [DOI:10.1016/j.sbspro.2015.04.880]
- Camarinha-Matos, L. M., & Afsarmanesh, H. (2001). A systematic approach to ipr definition in cooperative projects. In L. M. Camarinha-Matos, H. Afsarmanesh, & R. J. Rabelo (Eds.), *E-Business and Virtual Enterprises. PRO-VE 2000. IFIP - The International Federation for Information Processing*, vol 56 (pp. 465-476). Boston: Springer. [DOI:10.1007/978-0-387-35399-9_45]
- Chesbrough, H., Vanhaverbeke, W., Bakici, T., & Lopez, H. (2011). *Open innovation and public policy in europe*. London: Science Business Publishing Ltd. [Link]
- Egelie, K. J., Lie, H. T., Grimpe, C., & Sorheim, R. (2018). *Public funding of collaborative research and the access to research results*. Paper presented at: DRUID18 Copenhagen Business School, Copenhagen, Denmark, 13 June 2018. [Link]
- Adams, J., Holzer, W., Kaiser, L., Lehtinen, M., Ullrich, H., & Van Helleputte, J., et al. (2002). *Expert group report on role and strategic use of IPR (intellectual property rights) in international research collaborations: Final report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. [Link]
- European Union. (2015). *European IPR Helpdesk; Fact Sheet: Intellectual property management in open innovation*. Maastricht: European Union.
- Garbade, P. J. P. (2014). *Management of innovation in networks and alliances* [PhD. thesis]. Wageningen: Wageningen School of Social Sciences. [Link]
- Geisler, E., & Rubenstein, A. H. (1989). University—industry relations: A review of major issues. In A. N. Link, & G. Tassej (Eds.), *Cooperative research and development: The industry—university—government relationship* (pp. 43–62). Dordrecht: Springer. [DOI:10.1007/978-94-009-2522-9_3]
- Gorbatyuk, A., Van Overwalle, G., & van Zimmerman, E. (2016). Intellectual property ownership in coupled open innovation processes. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 47, 262-302 [DOI:10.1007/s40319-016-0461-1]
- Ghorbani, V., & Faghihi, A. (2021). [Relationship between public policies with knowledge management in knowledge based & high technology companies (Persian)]. *Strategic Studies of public policy*, 11(39), 352-379. [Link]
- Hanebuth, A., & Klossek, A. (2011). *IP management in the triple helix context: Evidence from a German research project*. Paper presented at: Triple Helix 9th International Conference, Stanford, Santa Clara, 14 July 2011. [Link]
- Hanel, P. (2006). Intellectual property rights business management practices: A survey of the literature. *Technovation*, 26(8), 895-931. [DOI:10.1016/j.technova.2005.12.001]
- Harrison, S. S., & Sullivan, P. H. (2011). *Edison in the boardroom revisited: How leading companies realize value from their intellectual property*. Hoboken: Wiley. [Link]
- Hertzfeld, H. R., Link, A. N., & Vonortas, N. S. (2006). Intellectual property protection mechanisms in research partnerships. *Research Policy*, 35(6), 825-838 [DOI:10.1016/j.respol.2006.04.006]
- Saunière, J. C., & Leroyer, S. (2013). *Collaborative innovation and intellectual property*. Paris: French Institute of Industrial Property. [Link]
- Soltani, B., Hajihoseini, H. A., Arašti, M., Ghazinoory, S., Rzavi, M., & Shafiaa, M., et al. (2017). [A review on iran's nis challenges & proposing policies and initiatives for improvement (Persian)]. *Strategic Studies of Public Policy*, 7(23), 185-198. [Link]

- Jelinek, M. (2006). Industry–university intellectual property dynamics as a multi-level phenomenon. *Multi-Level Issues in Social Systems*, 5, 259-299 [DOI:10.1016/S1475-9144(06)05014-4]
- Johnson, W. H. A., & Johnston, D. A. (2004). Organisational knowledge creating processes and the performance of university-industry collaborative R&D projects. *International Journal of Technology Management*, 27(1), 93-114. [DOI:10.1504/IJTM.2004.003883]
- kiaie Taleghani, N., Zein Abadi, H. R., Arasteh, H., & Abbasian, H. (2020). [Identify the research malfunctions in iranian higher education system: A qualitative analysis of the views and experiences of top researchers, experts and research policymakers in Iran (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 10(34), 36-54. [Link]
- Lee, N., Nysién-Haarala, S., & Huhtilainen, L. (2010). Interfacing intellectual property rights and open innovation. *SSRN Electronic Journal*, 225, 1-11. [DOI:10.2139/ssrn.1674365]
- Liu, S., & Yu, X. (2014). Intellectual property regulation and management in the sino-US collaboration on CCS Technology. *Energy Procedia*, 63, 6671-6679. [DOI:10.1016/j.egypro.2014.11.701]
- Liyana, S., & Mitchell, H. (1995). Management of intellectual property rights in Australian Cooperative Research Centres. *International Journal of Technology Management*, 10(2/3), 343-364. [DOI:10.1504/IJTM.1995.025631]
- Molineaux, M., & Eisermann, K. (2004). ESA's new intellectual property policy. *Space Policy*, 20(4), 253-257 [DOI:10.1016/j.spacepol.2004.08.007]
- Nadirkhanlou, S., Goodarzi, M., Mousavi, A., Abooyee Ardakan, M., & Ghazinoory, S. S. (2021). [Intellectual Property policy framework in cooperative research and development projects (Persian)]. *Journal of Technology Development Management*, 9(3), 99-135. [DOI:10.22104/JTDM.2022.4913.2794]
- Nadir Khanlou, S., Goodarzi, M., Mousavi, A., Abooyee Ardakan, M., & Ghazinoory, S. (2021). [Intellectual property in publicly funded cooperative R&D projects (Persian)]. *Rahyafte*, 31(81), 1-19. [DOI:10.22034/RAHY-AFT.2021.10589.1179]
- Okamuro, H., & Nishimura, J. (2013). Impact of university intellectual property policy on the performance of university-industry research collaboration. *The Journal of Technology Transfer*, 38, 273-301. [DOI:10.1007/s10961-012-9253-z]
- Olaisen, J., & Revang, O. (2017). The dynamics of intellectual property rights for trust, knowledge sharing and innovation in project teams. *International Journal of Information Management*, 37(6), 583-589. [DOI:10.1016/j.ijinfomgt.2017.05.012]
- Omidvar Tehrani, O. (2013). Collaboration for reseach and development: Understanding absorbtive capacity and learning in R&D consortia across phases, levels, and boundaries [PhD. thesis]. Manchester: The University of Manchester. [Link]
- Research Center of The Islamic Republic of IRAN. (2014). [Notification of the approvals of the 25th meeting of the Supreme Council of (ATAF) (Persian)]. Retrieved from: [Link]
- Roshani, M., Lehoux, N., & Frayret, J. M. (2015). *University-industry collaborations and open innovation: Methodology for mutually beneficial relationships*. Montréal: CIRRELT. [Link]
- Sinnewe, E., Charles, M. B., & Keast, R. (2016). Australia's cooperative research centre program: A transaction cost theory perspective. *Research Policy*, 45(1), 195-204 [DOI:10.1016/j.respol.2015.09.005]
- Van Dierdonck, R., & Debackere, K. (1988). Academic entrepreneurship at Belgian university. *R&D Management*, 18(4), 341-350. [DOI:10.1111/j.1467-9310.1988.tb00609.x]
- Voss, T., Paranjpe, A. S., Cook, T. G., & Garrison, N. D. W. (2017). A short introduction to intellectual property rights. *Techniques in Vascular and Interventional Radiology*, 20(2), 116–120. [DOI:10.1053/j.tvir.2017.04.007] [PMID]
- Vonortas, N. S., & Spivack, R. N. (2006). Managing large research partnerships: Examples from the advanced technology program's information infrastructure for healthcare program. *Technovation*, 26(10), 1101-1110 [DOI:10.1016/j.technovation.2005.08.011]

- Wang, B., Chai, K. H., & Subramanian, A. M. (2015). Roots and development of intellectual property management research: A bibliometric review. *World Patent Information*, 40, 10-20 [DOI:10.1016/j.wpi.2014.12.002]
- Yang, Z., Shi, Y., & Li, Y. (2018). Analysis of intellectual property cooperation behavior and its simulation under two types of scenarios using evolutionary game theory. *Computers & Industrial Engineering*, 125, 739-750 [DOI:10.1016/j.cie.2018.02.040]
- Young, B., Hewitt-Dundas, N., & Roper, S. (2008). Intellectual property management in publicly funded R&D centres-A comparison of university-based and company-based research centres. *Technovation* 28(8), 473-484 [DOI:10.1016/j.technovation.2008.02.004]

